

International Journal of Social Sciences

ISSN: 2587-2591

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.11.3>

Volume 6/2

2022 p. 36-52

V. PROPP'UN YAPISAL ÇÖZÜMLEME YÖNTEMİ ÇERÇEVESİNDE BİR HİNT SİNEMASI ÖRNEĞİ: "LAGAAN" (2001)

AN EXAMPLE OF INDIAN CINEMA IN THE CONTEXT OF V. PROPP'S STRUCTURAL ANALYSIS METHOD: "LAGAAN" (2001)

Esra BÜYÜKBAHÇECİ*

ÖZ

Bu çalışma, dünya sinemasının önde gelen Bollywood film endüstrisinden Lagaan filmini konu etmektedir. Film, 1911 yılında Mohun Bagan takımının İngilizler ile yaptığı futbol maçından esinlenilerek oluşturulmuştur. Bağımsızlık mücadelesini yansıtan en değerli örneklerden biri olmasıyla birlikte, Hint toplumunun yaşadığı sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel sıkıntılara da yer verdiği için izleyiciden büyük ilgi görmüştür. Tarihsel gerçeklikten ilham alınan bu olayın iskelet yapısı korunarak zaman, mekân ve kişilere birtakım değişiklikler getirildiği tespit edilmiştir. Bu yazıda tarihi olay ile beyaz perdeye taşınan yeni anlatım arasındaki benzerlikler ve farklılıklar açıklanmaya çalışılmıştır. Yapılan bu karşılaştırma bize mevcut değişimlerin sebeplerini anlama imkânı sağlamaktadır. Uyarlanan film ise, özellikle folklor alanına yaptığı değerli katkılarıyla bilinen Rus halkbilimci Vladimir Yakovlevich Propp'un, anlatıların yapısını ortaya koyduğu otuz bir işlevsellik maddesini içeren biçimbilimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmeye çalışılmıştır. Makale, filmin morfolojik yöntem ile çözümlenmesinden hareketle, sinema kültürünün özellikle toplumcu gerçekçi sinemanın sıklıkla tarihsel gerçeklikten esinlenen olaylardan beslediğine/beslenebileceğine de dikkat çekmektedir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Hindoloji Ana Bilim Dalı. E-mail: esrabykbahceci@gmail.com. ORCID: 0000-0002-3339-0071, Ankara, Türkiye.

Anahtar Kelimeler: *Vladimir Propp, Bollywood, Lagaan, Aamir Khan, Sinema.*

ABSTRACT

This study is about Lagaan, which is one of the top Bollywood film industries of world cinema. The movie has been inspired by the football match between Mohun Bagan and the British in 1911. Besides being one of the best examples reflecting the struggle for independence, it has concerned great attention from the audience as it also has involved the socio-economic and socio-cultural difficulties experienced by the Indian society. It has been determined that this event, inspired by historical reality, has brought some changes to time, place and people by preserving the skeletal structure. In this study, the similarities and differences between the historical event and the new narrative brought to the gray screen has been tried to be explained. This comparison has allowed us to understand the reasons for the current changes. The adapted film, on the other hand, has been tried to be evaluated with a thirty-one-item morphological analysis method which the Russian folklorist Vladimir Yakovlevich Propp, who is known for his valuable contributions to the field of folklore, reveals the structure of the narratives. Based on the analysis of the film with the morphological method, the article draws attention to the fact that cinema culture, especially socialist realistic cinema, often feeds/can be fed by events inspired by historical reality.

Key Words: *Vladimir Propp, Bollywood, Lagaan, Aamir Khan, Cinema.*

Giriş

Yaklaşık 1900’lerde kurulan Hint sineması (Bollywood)¹ dünya çapında ikinci büyük film endüstrisine sahiptir. Hint sinemasının kurulması ile birçok ülkede büyük bir izleyici kitlesine ulaşmış ve bu filmler sayesinde Hint kıyafetleri, takıları, yiyecek ve içecekleri gibi bu millete özgü geleneksel pek çok ürün farklı toplumlar ve ülkeler tarafından

¹ “Bombay (Mumbai) Sineması” olarak eski adıyla bilinen, Hollywood isminden esinlenilerek “Bombay” ile “wood” kelimesinin birleşimiyle oluşturulmuş bir terimdir. Aslında bu terim bugün Hint sineması için kullanılmasına rağmen tam olarak Hint sinemasını yansıtmamakla birlikte yanlış kullanılmaktadır. Bollywood, Hindî ya da Urdu dilinde çekilmiş merkezi Bombay olan farklı bölgelerdeki Hint film endüstrisinden sadece bir tanesinin ismidir (Saran, 2012: 4). Oysaki güney yapımı film endüstrisi için de “Tollywood” terimi kullanılmaktadır. Tollywood güneyde konuşulan ve Dravid kökenli dil olan “Telugu” dili ile “wood” kelimesinin birleşiminden oluşturulmuştur. Bu endüstrilerinin dünya çapında en tanınanı ve en büyük film yapım merkezi Bollywood olduğundan Hint sineması genel olarak Bollywood diye adlandırılmaktadır. Ancak Telugu yapımı filmlerde hatta diğer film endüstrileri (Malayalam, Tamil, Bengal) de azımsanamayacak kadar çok film üretmektedir. Bu yüzden bu çalışmada bu terimin yanlış kullanılmasına özen gösterilmiştir.

TOBİDER

bilinir hale gelmiştir. İlgili toplumu ve olayları daha etkili bir biçimde anlamak adına "sinemanın gücünü görselliğinden aldığı ve izlenen filmin konusunun algılanması ve bellekte uzun süre kalmasını sağladığı ve teknoloji ilerledikçe görselliğin de kullanılarak sosyal bilimlerin zenginleştirilmesinin önemli olduğu düşüncesinden hareketle" (Erbaş ve Alioğlu Türker, 2016: 296) film incelemesi gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar Hint sinema tarihini Sessiz Filmler (1910'lar-1920'ler), Sesli Yapımlar (1930'lar-1940'lar), Altın Çağ (1940'lar-1960'lar), Çağdaş Hint Sineması (1970'lerden bugüne) ve Yeni Bollywood olmak üzere beş döneme ayırmaktadır. Genel olarak Hindistan'da 1930'lar ve 1940'lar oldukça zorlu geçmiştir. Büyük buhran, II. Dünya Savaşı, Hint bağımsızlık hareketi ve ülkenin bölünmesi Hindistan'daki yaşamı birçok açıdan alt üst etmiştir. Film yapımı kaçınılmaz bir şekilde zorlaşmıştır ancak bunca zor meseleden sonra Hintlilerin yaşadığı zorlukları ele alan ya da Hint bağımsızlık mücadelesini anlatan birçok film yapılmıştır. Tüm ülkeyi etkisi altına alan bu mücadeleler yıllar boyunca Hint sinemasını hikâye yönünden besleyen önemli birer kaynak olmuşlardır (Karaoğlu, 2019: 5-21). Son dönemlerde Hint sinemasında yoğunlukla tarihî olayların konu edildiği görülmektedir.² Hem tarihi bir olayı yansıtması bakımından hem de ünlü aktör Aamir Khan'ın başrol oynaması sebebiyle sadece Hint toplumunda değil diğer toplumlarda da büyük ilgi ile izlenerek filmin tanınır hale gelmesi sebebiyle *Lagaan* filmi seçilmiştir. Film gerçek hayattan esinlenilerek oluşturulan müzikal/romantik türünde bir sinema filmidir. Asya'nın en eski spor kulüplerinden biri olan Mohun Bagan Atletik Spor Kulübü 1889 yılında Kalküta (Kolkata) şehrinde kurulmuştur. Çok sporlu bir kulüp olmasına rağmen futbol önde gelen sporlar arasında yer almaktadır. Takım maddi imkansızlıklardan dolayı 29 Temmuz 1911'de İngilizlerle yapılan maça ayakkabısız çıkar. Türlü zorluklara rağmen 2-1 galibiyetle IFA Kalkanını almaya hak kazanırlar (EK-1). Takım oyuncularının maç boyunca sergilediği mücadele o dönemde devam etmekte olan bağımsızlık hareketlerine ilham verir ve takımdaki oyuncuların heykeli yapılır. 2001 yılından beri her 29 Temmuz günü Mohun Bagan günü olarak kutlanmakta ve oyuncular anılmaktadır.

Hint toplumunun bu maçta göstermiş olduğu azim, inanç ve zafer *Lagaan* filmine ilham kaynağı olur. Film, gerçeği yansıtması bakımından önemli bir yere sahiptir. Bu gerçekliğin sinema kültürüne uygun olarak yapılan uyarlaması da dikkat çekici bir önem arz

² Bajirao Mastani (2015), Mohenjo Daro (2016), Manto (2018), Padmawati (2018), Panipat (2019), Thackeray (2019), Kesari (2019), Manikarnika (2019), Uri (2019) gibi filmler konusunu tarihi olaylardan almıştır.

eder. Yeraltı Diyarının Kartalı İsimli Anadolu Masalı (Güneş, 2019: 513-526), Bir Animasyon Film Senaryosu (Taş, 2018: 398-413), Hermen Hesse'nin Augustus Masalı (Nakiboğlu, 2016: 241-255), Çağdaş Bilim-Kurgu Interstellar Filmi, Külkedisi (Şimşek, 2012: 311-324), Süreyya Duru'nun Keloğlan Filmi (Yaylagül ve Baturlar, 2019: 60-80) Keloğlan ile Altın Bülbül Masalı (Kızıldağ, 2018: 161-170), Kral Midas'ın Sırrı Filmi (Uğur ve Günaydın, 2019: 25-43), El Bilmez Alelacaip Oyunu (Akaraslan, 2015: 283-297) gibi masallar ve masallardan uyarlanan filmler, değerli araştırmacılar tarafından Vladimir Propp'un yöntemine göre incelenmiş ve önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Bu çalışmada ise, daha önce Hint sineması çalışılmadığı için literatüre yenilik getirmek ve katkı sağlamak adına, *Lagaan* filmi Propp'un biçimbilimsel yöntemine göre çözümlenmiştir. Gerçek bir olayın görsel sanatın en önemli ürünü olan sinemada iskelet yapının korunarak nasıl yeni bir anlatı biçimine girdiği ve bu yeni anlatı biçiminin Hint toplumunun yapısını ne kadar yansıttığı araştırmanın temel sorununu oluşturmaktadır.

Çalışmanın ortaya koyduğu sorunlar Propp'un masal çözümleme yöntemine göre incelenmiştir. Bu çerçevede, Propp'un otuz bir işlevsellik maddesi filme aynen uyarlanmış ve yeni senaryonun anlatım biçimi "masalın biçimbilimi" yöntemine uy(may)an noktalar açıklanmaya çalışılmıştır.

Lagaan: Bir Zamanlar Hindistan'da Filminin Künyesi

Filmin Orijinal Adı: Lagaan: Once Upon a Time in India

Yönetmen: Ashutosh Gowariker

Yapımcı: Amir Khan Productions

Senarist: Ashutosh Gowariker, Kumar Dave, Sanjay Dayma

Oyuncular: Aamir Khan, Grace Singh, Rachel Shelley, Paul Blackthorne

Müzik: A. R. Rahman

Kurgu: Ballu Saluja

Dağıtıcı: SET Pictures

Çıkış Tarihi: 15 Haziran 2001

Süre: 224dk

Ülke: Hindistan

Dil: Hintçe (Hindī), Bhojpuri, Urdu, İngilizce, Awadhi, Pencabi ³

Filmin Ana Karakterleri

Aamir Khan (Bhuvan Latha), Paul Blackthorne (Andrew Russell), Gracy Singh (Gauri), Rachel Shelley (Elizabeth).

³ Intersinema, "Lagaan Film", Erişim: 15.11.2021, <https://www.intersinema.com/lagaan-filmi>

Diğer Karakterler

Suhasini Mulay (Yashoda Anne, Bhuvan'ın annesi), Kulbhushan Kharbanda (Kral Puran Singh), Rajendra Gupta (Mukhiya ji), Raghubir Yadav (Bhura), Rajesh Vivek (Guran), Raj Zutshi (İsmail), Pradeep Rawat (Deva Singh Sodhi, Sikh oyuncu) Akhilendra Mishra (Arjan), Daya Shankar Pandey (Goli), Shrivallabh Vyas (İshwar), Yashpal Sharma (Lakha), Aditya Lakhia (Kachra), Javed Khan (Ram Singh).

Filmin Konusu

Film, 1893 yılında, Hindistan'ın kuzeyinde yer alan Gucarat eyaletinin Champaner köyünde geçmektedir. O dönemde hüküm süren İngilizlerin kışlası köyün güney sınırının hemen yanında yer almaktadır. Kışlanın arkasında da bölgenin kralı Puran Singh'in kalesi bulunur. İngilizler, bölgesini saldırılarından koruma karşılığında kraldan vergi almaktadır. "Lagaan" adı verilen bu vergi, köydeki çiftçilerin hasadının bir kısmını krala verilmesi ile karşılanır. Kral, topladığı vergilerden kendi payını aldıktan sonra kalanını İngilizlere vermektedir. Bir gün Kral Puran Singh, kuraklıktan dolayı hiç yağmur yağmadığından, çiftçilerin başka krallığın sınırları içinde bulunan büyük Krishna tapınağına gitme isteğini söylemeye İngilizlerin kışlasına gelir. Bu sırada, subay Russell ormanda geyik avına çıkmıştır. Köylülerden biri olan Bhuvan Latha, hayvanların bu şekilde öldürülmesine razı olmadığı için gizlice ormanda avlanmak üzere hedef olan geyiklere taş atarak kaçmasına yardımcı olmaya çalışır. Subayın korumaları bunu fark eder ve Bhuvan'ı yakalayıp subayın yanına getirirler. Subay, silahını Bhuvan'a doğrultur ancak Bhuvan bir adım bile geri çekilmez. Bu duruma çok sinirlenen subay kışlasına geri döndüğünde kralın isteğini geri çevirerek bu yıl köylüden çift vergi alacağını söyler. Bunun üzerine çiftçiler, İngiliz subayından kuraklıktan dolayı hasat yapamadıklarını ve kararından vazgeçmesini söylemek için kral ile görüşmeye gitmeye karar verirler. Kral, kışlada beş çaya davet edilmiştir. Köylüler de kışlaya giderek kralı beklerler. Bu sırada kışladaki askerler ve subay kriket maçı oynamaktadır. Çiftçiler maçın bitmesini beklemek üzere sahanın yanında beklerler. Atılan top sahanın dışına çıkar ve çiftçilerin olduğu yerin yakınına gelir bu sırada topu almaya gelen subay çiftçilerin 'çocuklukta oynadığımız aptal bir oyun' diye küçümseyerek konuşmalarına şahit olur. Bunun üzerine daha çok sinirlenen subay vergi için bir şart koyar. Oyunu daha önce hiç oynamamış ve kuralları dahi bilmeyen çiftçilerle birlikte kriket maçı oynamayı teklif eder. Eğer çiftçiler kazanırsa üç yıl vergi vermeyeceklerdir ancak İngilizler kazanırsa üç katı vergi alacaklardır. Çiftçiler ve hatta çevre köylerde yaşayan çiftçiler de buna itiraz ederler. Ancak Bhuvan bu sözünden geri dönmez ve bir an önce oyunu öğrenmeye ve oyunda

onu destekleyecek kişileri toplamaya başlar. Bhuvan oyunun nasıl oynandığını daha iyi öğrenmek için ona destek olan arkadaşlarını da alarak kışlaya gider. Gizlice çalılıkların arasında maçı izlerler. Onları gören subayın kız kardeşi Elizabeth, yanlarına gelir ve ne yaptıklarını öğrenmek ister. Dillerini bilmediği için yanına bir yardımcı çağırarak onların maçın nasıl oynandığını izlemek için geldiklerini öğrenir. Elizabeth, onlar için adaletli olmayan bu durum için yardım edeceğini söyleyerek, kriket oynamayı öğreteceğinin sözünü verir. Subayın kardeşi ve köylüler her gün köyün yakınında bir arazide buluşup oyunun kurallarını çalışırlar. Bir İngiliz'in hem de subay Russell'in kardeşinin her gün gelip yardım ettiğini gören köylüler Bhuvan'a haksızlık ettiklerini düşünerek pişman olurlar. İçlerinden İsmail de Bhuvan'a katılmak istediğini söyler. Bhuvan, Hindu takımdan oluşan bu topluluğa Müslüman birinin de katılmasından çok mutluluk duyar. Yakın köylerden Bhuvan'ın verdiği bu mücadele duyulunca zamanında kışlada İngilizlerin emrinde çalışmış ancak yapılan haksızlığa dayanamayıp istifa etmiş Sikh dinine mensup bir kişi de maça oynamak ister. Bhuvan çok güçlü olan bu kişinin top yakalamada çok işe yarayacağını düşünerek kabul eder. Pratik yaptıkları sırada top çok uzağa gider ve doğuştan engelli olan Kaçhra'nın önüne düşer. Kaçhra topu alır ve Bhuvan'a doğru atarken top seker ve Bhuvan daha önce görmediği bu atışın oyunda çok işe yarayacağını düşünerek onu da takıma almak ister. Fakat aşağı kasttan olan bu kişinin takıma girmesine tüm köylü itiraz eder. Bhuvan İngilizlere karşı birlik olmak gerektiğini, önemli olanın maçı kazanmak olduğunu, aksi halde üç katı vergi ödemek zorunda kalacaklarını hatırlatır. Herkesin eşit olduğunu söyleyerek köylüyü ikna eder. Maç günü gelir ve iki taraf da sahaya çıkar. İlk yarıda, Bhuvan ve takımı kaybeder ancak inançlarını hiçbir zaman kaybetmezler ve uzun süren bir oyundan sonra maçı kazanarak vergi vermekten kurtulurlar. İngiliz subay genel kurul kararı ile görevden alınır bölgedeki kışla kapatılır. Bhuvan da sevdiği kızla evlenerek gösterdiği kahramanlıkla köyünde örnek biri olur.

Vladimir Propp, BiçimBilimsel Yöntemi ve Lagaan

Vladimir Propp'un anlatılar üzerinde tespit ettiği otuz bir işlev ve simgeleri şu şekildedir: anlatıların giriş kısmında genellikle bir başlangıç durumu bulunur. Başlangıç durumu bir işlev olarak değil, biçimbilimsel bir öge olarak kabul edilir (Propp, 1985: 32).

İlk yedi işlev hazırlayıcı bölüm olarak ele alınır. Olay örgüsü, kötülük aşamasında düğümlenir. Bütün anlatılar, bir kötülüğün yapılmasıyla başlamaz. Başka başlangıçlar da vardır. Bu başlangıçlar da kötülük işleviyle başlayan anlatılarla aynı gelişmeyi izler. Söz konusu anlatılar bir eksiklik ve yokluk durumundan kaynaklanır, bu da kötülüğü izleyen arayışa benzer bir arayışa yol açar. Kötülük bir yana bırakıldığında anlatılar çoğu kez bir eksiklikle başlar (Propp, 1985: 67).

SIRA	TANIM	AÇIKLAMA	LAGAAN
1	Uzaklaşma	Aileden biri evden uzaklaşır	Bhuvan köyden ayrılıp ormana gider.
2	Yasaklama	Kahraman bir yasakla karşılaşır	Ormanda subayın avına müdahale eder.
3	Yasağı Çiğneme	Yasak çiğnenir	Avlanmak üzere olan geyiklerin dikkatini dağıtarak ok ile vurulmalarını engeller.
4	Soruşturma	Saldırgan bilgi edinmeye çalışır	Subay, Bhuvan'a ile ilgili sorular sorar.
5	Bilgi Toplama	Saldırgan kurbanı ile ilgili bilgi toplar	Bhuvan'ın kim olduğunu ve hangi köyden geldiğini öğrenir.
6	Aldatma	Saldırgan kurbanını veya servetini ele geçirmek için onu aldatmayı dener	Geyiklerin kaçmasına çok sinirlenen subay, İngilizlere ödenen vergiyi (<i>lagaan</i>) artırarak onları yoksulluğa sürükler.
7	Suçta Katılma	Kurban aldanır ve istemeyerek düşmanına yardım etmiş olur	Bhuvan'ın subayın avlandığı esnada yakalandığında verdiği bilgiler sayesinde köyünü zor duruma düşürür.
8	Kötülük	Saldırgan aileden birine zarar verir	Subay, Hint kralı (<i>raja</i>) ile konuşarak bu yıl iki katı vergi ödemek zorunda olduklarını söyler.
9	Aracılık	Kötülüğün ya da eksikliğin haberi yayılır; bir dilek ya da bir buyrukla kahramana başvurulur, kahraman gönderilir ya da gitmesine izin verilir	Bhuvan'ın da aralarında olduğu köylüler toplanarak, bu sene yağmur yağmadığı için tarlaları ürün vermediğinden iki katı vergi ödeyemeyeceklerini bu durumu da anlatmaları ve subayı yumuşatması için kraldan konuşmasını rica ederler.

10	Karşı Eylemin Başlangıcı	Arayıcı kahraman eyleme geçmeyi kabul eder ya da eyleme geçmeye karar verir	Hint kralı subay ile konuşarak vergi indirimi yapmasını rica eder.
11	Ayrılış Kahraman evinden ayrılır	Kahraman evinden ayrılır	Kral, subay ile konuşurken Bhuvan da orada beklemektedir. Ancak subay Bhuvan'ı görünce yine sinirlenir ve bir bahis ortaya atarak kriket maçı oynamayı teklif eder.
12	Bağışçının İlk İşlevi	Kahraman büyü bir nesneyi ya da yardımcıyı edinmesini sağlayan bir sınama, bir sorgulama, saldırı ile karşılaşır	Subayın kız kardeşi Elizabeth, Bhuvan ve köylülerin hiç bilmedikleri kriket oyunu oynamanın adil olmadığını düşünerek oyun ile ilgili tüm bilgileri onlara öğreteceğini söyler.
13	Kahramanın Tepkisi	Kahraman ileride kendisine bağışta bulunacak kişinin eylemlerine tepki gösterir	Köylülerin, Elizabeth ile birlik olmasına, takımda Müslümanların ve alt kasttan kişilerin oynamasına karşı çıkmaları üzerine Bhuvan itiraz ederek ancak birlik ve beraberlik içinde olunursa maçı kazanabileceklerini söyler.
14	Büyülü Nesnenin Alınması	Büyülü nesne kahramana verilir	Oynayacakları bir top bile olmadığı için Elizabeth tarafından maçın en önemli nesnesi olan top Bhuvan'a verilir.
15	Kılavuzluk	Kahraman aradığı nesnenin bulunduğu yere ulaştırılır, kendisine kılavuzluk edilir ya da yol gösterilir	Bhuvan, verilen top ile her gün arkadaşlarıyla oyun pratikleri yapar ve Elizabeth kriket maçı hakkında bilgiler verir.
21	Takip	Kahraman izlenir	Bhuvan'ın köyün meydanında her gün kriket alıştırmaları yapması köylü tarafından merakla izlenir.
22	Yardım	Kahramanın yardımına koşulur	Köyde yaşayan çiftçiler Bhuvan'a gönüllü olarak maçta oynamak istediklerini söyleyerek yardım ederler.
23	Fark Edilmeyen Varış	Kahraman kimliğini gizleyerek, kendi evine ya da başka bir ülkeye varır	Bhuvan bir çiftçi olmasına rağmen kriket maçını oynamasını önceden beri biliyor gibi bir tavır ile alıştırmalara devam eder ve maç günü de azimle İngilizlerin kışlasına gider.

24	Asılsız Savlar	Düzmece bir kahraman asılsız savlar ileri sürer	Bhuvan'ı kıskandığı için ispiyonculuk yapmak amacıyla İngiliz subayının yanına giden Lakha, kardeşi Elizabeth'in köylülere yardım ettiğini anlatır ve Bhuvan'ın bu maçı kaybetmesini istediğini söyler.
25	Güç Görev	Kahramana zor bir görev verilir	Bhuvan, Lakha'nın ona ve köyüne ihanet ettiğini öğrenir. Bunun sonucunda da kendisine Lakha'ya dair ne yapılması gerektiği kararı verilir. Bhuvan, uzlaşmacı yaklaşarak, Lakha'ya şans tanır ve onun maçta devam etmesine izin verir.
26	Görevi Yerine Getirme	Güç iş yerine getirilir	Bhuvan ve diğer köylülerin inancı sayesinde kriket maçında başarı sağlanır. ⁴
16	Mücadele	Kahraman ve saldırgan bir çatışmada karşı karşıya gelir	İngilizler ile Champaner köyünde yaşayan çiftçiler kriket maçında kıyasıya mücadele verirler.
17	Damgalanma	Kahraman özel bir işaret edinir	Köyde yaşayan halkın geleceği için büyük bir cesaret, azim ve kararlılıkla sergilediği vatansever özelliği ortaya çıkar.
18	Zafer	Saldırgan yenik düşer	Kriket maçını İngilizler kaybeder.
19	Giderme	Başlangıçtaki kötülük giderilir ya da eksiklik karşılanır	Maçı kazanan çiftçiler vergiden muaf olurlar.
20	Geri dönüş	Kahraman geri döner	Maçı büyük bir azimle ve inançla kazanan Bhuvan köyüne geri döner.
27	Tanınma	Kahraman tanınır	Maçı kazanması sonucunda köyde kahraman ilan edilir.
28	Ortaya Çıkarma	Düzmece kahramanın, saldırganın ya da kötünün gerçek kimliği ortaya çıkar	Subay Russell'in kışkırtıcı söylemlerinin ve köylüleri alçaltıcı kibrinin asılsızlığı hem diğer İngiliz rütbelileri arasında hem de köydeki çiftçiler arasında ortaya çıkar.

⁴ V. Propp'un biçimbilimsel yöntemine göre yeri değişen işlevlerin daha net anlaşılması amacıyla koyu ile belirtilmiştir.

29	Biçim Değiştirme	Kahraman yeni bir görünüm kazanır	Maçı kazanan Bhuvan artık sıradan bir çiftçi değil köyünü kurtaran bir kahramandır.
30	Cezalandırma	Düzmece kahraman ya da saldırgan cezalandırılır	Maçı kaybeden subay Russell kışlası kapatılarak bir Orta Afrika ülkesine sürülür.
31	Başarı	Kahraman evlenir ve tahta çıkar	Bhuvan sevdiği kızla evlenip köyün kahramanı olarak ilan edilir.

Tablo1- V. Propp'un Biçimbilimsel Yöntemine Göre *Lagaan* Filminin Analiz Tablosu

Değerlendirme

Gerçek hayattan uyarlanan ancak iskelet yapısının korunarak üzerine tamamen farklı bir senaryo yazılan bu film, Hint toplumunun yaşadığı sosyo-kültürel sıkıntılara yer vererek İngilizlerle olan mücadelenin küçük bir örneğini yansıtmaktadır. İngilizlere karşı kazanılan ilk futbol maçı olması sebebiyle esin kaynağı olan tarihi olay, Kalküta (Kolkata) şehrinde geçmektedir. Uyarlanan filmde konu değişikliği ile Hint toplumun çok önemli bir kesimini oluşturan çiftçi sınıfın ya da köylü sınıfın yaşadığı sıkıntıya dikkat çekilmek istenerek tarım bölgesi olan Gucarat seçilmiştir. Mekânın farklı bölgelerde seçilmesinin aksine tarihsel olarak İngilizlerin hüküm sürdüğü dönemin doğru bir biçimde yansıtılması da dikkati çeken konular arasında yer almaktadır.

Filmin başlangıcında Bhuvan'ın canlıların öldürülmesine karşı çıkan biri olarak görünmesiyle Hint toplumun inanç biçimi⁵ de göz ardı edilmemiş, verilmek istenen mesaj filmin başında kısaca işlendikten sonra ana konuya giriş yapılmıştır. Köy halkının tanrı Krishña tapınığında ibadet ettiğinin gösterilmesi sosyo-dinî yapıya uygun olarak kırsal kesimlerin popüler tanrısının Krishña⁶ olmasıyla uyum göstermektedir. Genel olarak Hint

⁵ Hinduizm; Hint alt kıtasında doğmuş, işleyiş ve gelenekleri devam ettirmesi bakımından önceki dönemlerde var olan Vedizm ve Brahmanizm'in devamı sayılabilecek bir dindir. Sosyal yapıyı düzenleyen doğan her bireyin temelde dört sosyal sınıfa mensup olduğu kast sisteminin (Brahman 'din adamı', Kshatriya 'savaşçı', Vaişya 'tüccar', Şudra 'işçi') önemini büyük olduğu bir dindir. Hinduizm çok tanrılı (politeist) bir dindir. Yaratıcılığı ile Brahma, koruyuculuğu ile Vishnu ve yok ediciliğiyle Şiva karşımıza çıkmaktadır. Bu üç tanrı arasında eşitlikçi bir yaklaşım vardır ancak günümüz Hinduizm'inde güncel olarak en önemli/popüler tanrılar Vishnu ve Şiva'dır. Bu üç tanrının, günlük hayatın her durumunu ve olgusunu niteleyebilecek canlı ve cansız pek çok formda bulunduğu inanılmaktadır. Hinduizm'e inananlar ibadetler ve inanç süreçlerinde daha özgür ve bireysellik hâkim olmasına rağmen herhangi bir canlı öldürmek, hırsızlık yapmak ve et yemek kesinlikle yasaktır (Kaya, 1998).

⁶ Tanrı Krishña hakkında ayrıntılı bilgileri için; Korhan Kaya, (2002) *Hint Mitolojisi Sözlüğü* 'Krishña' maddesine bakınız.

sinemasında yer alan filmlerde senaryonun konusuna göre dinî bayramlar ya da törenler sahnelenmektedir.⁷ Diğer yandan Hint toplumunun yapısı da filmde değinilen konular arasında yer almaktadır. Kriket maçında farklı dinlere mensup kişilerden (Hindu, Müslüman ve Sikh) oluşan takımın, İngilizlere karşı verdikleri mücadelenin maç ile sembolleştirildiği görülmektedir. Takımda yalnızca İsmail gibi farklı dine ait birisinin değil, Kachra gibi aşağı kasttan birisinin de bulunması, bağımsızlık mücadelelerinde birlik hâlinde olan toplumun yansımaları açık bir şekilde göstermektedir. Filmde konu edilen dönemde, her ne kadar aşağı kasttan kişilerle konuşmak, aynı yerde yemek yemek, dokunmak gibi yasaklar olsa da maç esnasında başta top olmak üzere her türlü nesnenin ortak kullanılması bu anlayışa biraz olsun esneklik getirilmek istendiğini göstermektedir. Öte yandan her sınıftan ve her dinden Hintlinin türlü zorluklar sonunda kazandığı maç, Hint toplumunun İngiliz emperyalizmine karşı birlik olmasının bir tür simgesel anlatımıdır. Subayın kız kardeşi Elizabeth'in Bhuvan'a olan imkânsız aşkı farklı dine ait kişilerin hiçbir zaman bir araya gelemeyeceklerinin de sinyalini vermektedir.

Diğer yandan, filmde İngilizlerin sözüden dönmeyen, kuralcı ve adaletsiz gösterilmesi⁸ 1858-1947 yılları arasındaki "British Raj" olarak adlandırılan dönemdeki yönetim sistemi hakkında bilgi vermektedir. Sömüren ve sömürülen olarak iki farklı tarafta yer alan İngilizler ve Hintliler, bir savaş gösterimiyle değil, sadece bir kriket maçıyla kozlarını paylaşarak gerçek savaşı sembolik düzeye indirgemiş olmaktadır.⁹ Maçın uzunluğuyla ve maç sırasında yaşanan sıkıntılarla Hintlilerin İngilizler karşısında dokuz yıl boyunca verdikleri mücadele özetlenmektedir. Filmin sonunda maçı kaybeden İngilizlerin, o bölgedeki kışlanın kapatılarak başka yere sürgün edilmeleri ise bağımsızlık mücadelesi sonrası Hindistan'ı terk etmeleri ile özdeşleştirilebilir. İngilizlerin hüküm sürdükleri dönemde patlak veren Hindu-Müslüman çatışmaları, Lakha'nın (Müslüman) Bhuvan'ın

⁷ Örneğin, Salman Khan'ın başrolde oynadığı Bajrangi Bhaijaan 'Sevginin Gücü' (2015) filminde koşulsuz sevgi ve kan bağı olmadan insanların birbirlerine olan bağlılığı konu edildiği için Rāmāyana destanı karakterleri olan Rāma ve Sītā'ya olan bağlılığı ile bilinen tanrı Hanuman'a ibadet edilmekte ve dini bayram olarak Hanuman bayramı kutlanmaktadır. Vidya Balan'ın başrolde oynadığı Kahaani 'Hikāye' (2012) filminde ise kayıp kocasını arayan hamile kadının gücünü gösterdiği için filmde tanrıça Durga'ya adanan dinî bayram "Durgā Pūjā" kutlanmaktadır.

⁸ Subayın kardeşi Elizabeth, ağabeyine sürekli adaletsiz davrandığını ve bu sebeple Hintlilere yardım etmek istediğini söyleyerek isyan etmiştir.

⁹ Mother India (1957), Border (1997), The Legend of Bhagat Singh (2002), Chittagong (2012) gibi filmler sömürgecilik dönemini konu edinen filmlerdir.

sevgilisine (Hindu) âşık olduğu için hiçbir zaman evlenemeyeceğinden dolayı subay ile işbirliği yaparak maça bilerek hata yapmasıyla yansıtılmıştır.

Tarihsel gerçekliği yansıtan filmler, uyarlandığı dönemin kültürel yapısından da izler taşımasından dolayı, oldukça değerli bir sinema türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Asya'nın en eski futbol kulüplerinden biri olan Mohun Bagan Atletik Spor Kulübünün 29 Temmuz 1911 yılında İngilizlerin yer aldığı East Yorkshire Regiment takımı arasında gerçekleşen futbol maçından esinlenerek üretilen Lagaan filmi, bu görevi başarıyla yerine getirmiş ve farklı kültürlerle ait alışkanlıkların ve özelliklerin, Hint sinemasında, içinde yerel gelenek-görenek ve konuların da bulunduğu edebi ve sanatsal bir zenginliğin doğmasına sebebiyet vermiştir.¹⁰

	Gerçek Hayatta	Filmde
Zaman	İngiliz işgal yılları	İngiliz işgal yılları
Mekân	Kalküta	Gucarat
Oyun	Futbol	Kriket
Kahraman grubu	Şehirli	Köylü
Kast sistemi	Alt ve üst sınıfların birlikte mücadelesi	Alt ve üst sınıfların birlikte mücadelesi
Dinî görünüm	Hinduizm	Hinduizm, İslam, Sikhizm
Taraflar için arzu nesnesi	İşgal güçleri: vergi tahsili Halk: vergi muafiyeti/özgürlük	İşgal güçleri: vergi tahsili Halk: vergi muafiyeti/özgürlük

Tablo-2 Gerçek-Kurgu Analiz Tablosu

¹⁰ Official Website of Mohun Bagan AC - National Club of India, "Amor Akadosh", Erişim: 17.11.2021, https://www.themohunbaganac.com/mac_ratna/amor-akadosh/

Sonuç

"Lagaan: Bir Zamanlar Hindistan'da" (2001) filminin yapısal özelliklerinin incelenmesi sonucunda, filmin Vladimir Propp'un inceleme yönteminde belirtmiş olduğu işlevlerin, değişik sırada da olsa, birçok işlevin ihtiva ettiği görülmüştür. Propp'un incelediği masalarda her şey bir kötülükle başlar, bu kötülük bir eksiklik yaratır, bu eksikliği gidermede bir kahraman görevlendirilir, bu görevde ona yardım eden ya da karşı çıkan birileri olur, böylece kahraman türlü mücadeleler içinde görevini başarılarak ödüllendirilir (1985: 6). Genel olarak masalarda ortak olan bu noktaların gerçek hayattan esinlenilerek senaryolaştırılan *Lagaan* filminde de yer alması Propp'un bu deneyini derin bir perspektifte yaptığını bir kez daha ortaya koymaktadır. Öyle ki kahramanlık anlatısı barındıran her toplumun bu yöntemden yararlanabileceği anlaşılmaktadır.

Propp'un, "*yapay olarak yaratılmış masallar, bu yasalara uymaz*" (1985: 29) şeklindeki tespiti, uyarılma filmlerde bu sıranın değişebileceği ihtimalini de taşımaktadır. Bu çalışmada, ilk 8 işlevin tamamı kurgu ve senaryo ile bağlantılı olmakla birlikte 15'inci işlevden sonra 21, 22, 23, 24, 25, 26 ile devam ederken 16, 17, 18, 19, 20'den sonra ise 27, 28, 29, 30 ve 31 ile bittiği tespit edilmiştir. Öyle ki bu filmde işlevlerin sıralarının bu şekilde değişmesi bu çalışma ile saptanmış olup, bir kez daha doğruluğu kanıtlanmıştır.

Lagaan filmi, içinde herhangi masal anlatısı ya da masal uyarlaması barındırmadan sadece gerçek hayattan esinlenilerek oluşturulan senaryo üzerinden seyirci ile buluşmuştur. Bu çalışma ile birlikte Propp'un biçimbilimsel analizinin yalnızca masallar için değil, görsel anlatı türü olan sinema için de geçerli olabileceği bir kez daha kanıtlanmıştır. Filmin senaryosunun da masalarda olduğu gibi benzer bir akışı takip ettiği görülmüştür. Yvette Biro, "*iyi düzenlenmiş bir öykünün bölümlerine bakıldığında, gerilim yaratmak için kullanılan farklı yöntemlerin ayırt edilebildiğini*" ifade etmektedir. "*Filmler çoğunlukla bir olay örgüsü dizisiyle örülmüş paralel öykülerden oluşur, bunlar dinamik sonuçlara yol açarken, aynı zamanda uzunluğu da sürdüren bir etkiye sahiptir*" (2011: 67). Bu tür çalışmaların devamlılığı ile Hint toplumuna ait farklı senaryoların da incelenmesi elde edilen sonuçları daha da güçlendirecektir. Bu düşünceyle bu çalışmanın diğer çalışmalara öncülük etmesi hedeflenmiştir.

İncelenen film, bir kötülük/eksiklik ile başlayıp ara işlevlerden geçerek evlenme işlevine ulaşan gelişmeyi içermektedir. İşlevlerin sırası değişse dâhi mantıklı bir ilişki vardır. Film, saldırganla çatışma ve kahramanın zaferini içermektedir. Sonuç olarak; anlatıları biçimbilimsel açıdan ele alan Propp metodu, farklı türdeki metinler için de uygulama imkânına sahip önemli bir metottür. İncelenen Hint filminde sadece üç işlev hariç diğerlerinin mantıksal ve estetik gereklilikle işlevlerin sıraları değişmesine rağmen yer aldığı görülmüştür. Diğer yandan, yaşanan bu tarihi olayın iskelet yapısının özenle korunarak tarihin büyük bir ustalıklarla sanata dönüştürülmesi ile birlikte iskelet yapıdaki her bir parça da ayrı birer işlev üstlenerek beyaz perdeye taşınmıştır.

İngiliz emperyalizmine karşı bir duruş sergileyen bu film farklılıklara rağmen bir amaç doğrultusunda birlik olduğunda zorluğun başarılacağı mesajını vermektedir. Bu anlamda sömürge bir ülke olarak bağımsız bir millet/ulus olma sürecine katkı sunan alt mesajından dolayı filmin çok tutulmuş olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akaraslan, T. (2015). “Vladimir Propp’un Biçimbilimsel Yaklaşımı Çerçevesinde “El Bilmez Alelacaip Oyunu Masalı” Üzerine Bir İnceleme. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi. 10 (1), s. 283-297.
- Bıro, Y. (2011). Sinemada Zaman Ritmik Tasarım; Türbülans ve Akış (Çev.: A. Ceren Altunkanat). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Çağlar, B. (2015). “Vladimir Propp'un Masal Anlatısı Perspektifinden “Interstellar” Filminin İncelenmesi”. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi. (24), s.31-55.
- Erbaş H. ve Alioğlu Türker, Ö. “Göç Filmleri Bağlamında Sınıf, Yoksulluk ve Dayanışma Üzerine Bir Tartışma”, der. Elmas, M. F., Becermen, M., Yoksulluk, Dayanışma ve Adalet başlıklı Uludağ Üniversitesi IV. Uluslararası Felsefe Kongresi Bildiri Kitabı, ss. 295-302.
- Güneş, A. (2019). “Yeraltı Diyarının Kartalı Adlı Masalın Vladimir Propp’un Biçimbilimsel Yaklaşımı Çerçevesinde Çözümlemesi”. Erciyes İletişim Dergisi. 6 (1), s. 513-526.
- İnce, M. (2018). “Vladimir Propp’un Yapısal Anlatı Çözümleme Yöntemi Işığında Hüsn Ü Aşk Mesnevi’sinin Yapısal Yönden İncelenmesi” Journal of Social Sciences and Humanities. 2 (1), s.81-95.

- Karaoğlu, H. İlay (2019). "Hint Sinemasının Edebi Kaynakları: Kathāsaritsāgara Örneği"
Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Kaya, Korhan (1998). Hintlilerde Tanrı. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Kaya, Korhan (2002). Hint Mitolojisi Sözlüğü. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kızıldağ, H. (2018). "Sembolik Bir Masal Okuması: Keloğlan ile Altın Bülbül", Jass
Studies-The Journal of Academic Social Science Studies, 67, s. 161-170.
- Nakiboğlu, M. (2016) "Hermann Hesse'nin "Augustus" Masalında Masal Öğeleri ve
Propp'a Göre Çözümlemesi" Humanitas. 4(8), s. 241-255.
- Propp, V. (1985). Masalın Biçimbilimi (Çev. Mehmet Rifat ve Sema Rifat). İstanbul: Kent
Basımevi.
- Saran, Renu (2012). History of Indian Cinema. New Delhi: Diamond Pocket Books Ltd,
- Şimşek, G. (2012) "Los Angeles'da Bir Külkedisi: Propp'a Göre Bir Film Çözümlemesi.
Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 5(2), s. 311-324.
- Taş, Ç. (2018). "Animasyon Film Senaryosu Üretimin Bir Yöntem Olarak: Vladimir Propp
"Masalın Biçimbilimi". Sanat & Tasarım Dergisi. 9 (2), s. 398-413.
- Uğur, U. ve Günaydın, R. (2019). Vladimir Propp'un Yapısal Çözümleme Yöntemi
Çerçevesinde "Tadeo Jones 2: Kral Midas'ın Sırrı" Filmi İncelemesi. Nevşehir Hacı
Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 9(1), s. 25-43.
- Yaylagül, L. ve Baturlar, Ş. (2019). "Süreyya Duru'nun "Keloğlan" (1971) Filminin
Vladimir Propp'un "Masalın Biçimbilimi"ndeki Dizimsel Çözümleme Yöntemine
Göre İncelenmesi" Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası
Hakemli Dergisi. 27(1), s.60-80.

İnternet Kaynakları

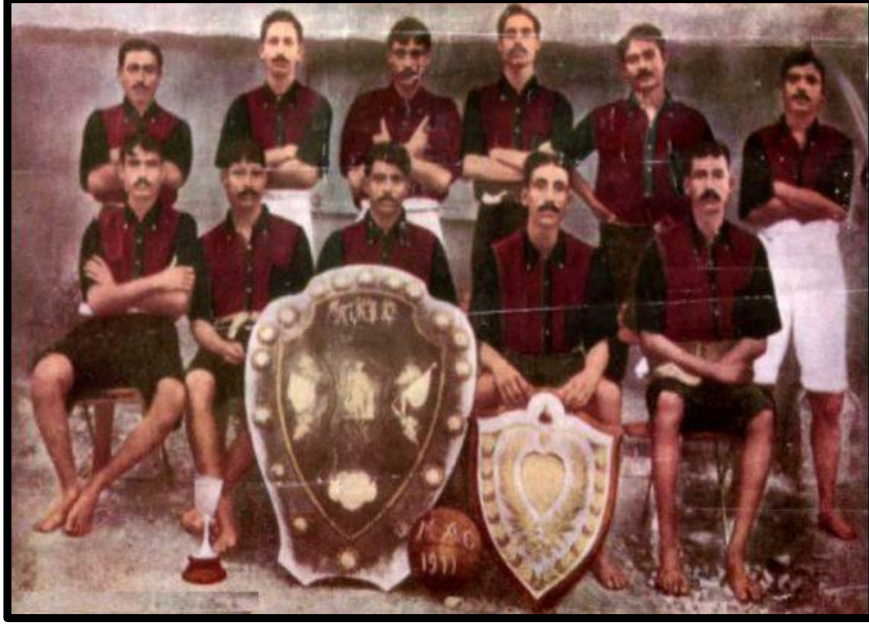
www.intersinema.com/lagaan-filmi/ Erişim Tarihi: 15.11.2021.

themohunbaganac.com/amor-ekadosh/ Erişim Tarihi: 17.11.2021.

themohunbaganac.com. Erişim Tarihi: 04.12.2021.

www.indiatvnews.com. Erişim Tarihi: 04.12.2021.

www.intersinema.com/lagaan-filmi/. Erişim Tarihi: 04.12.2021.

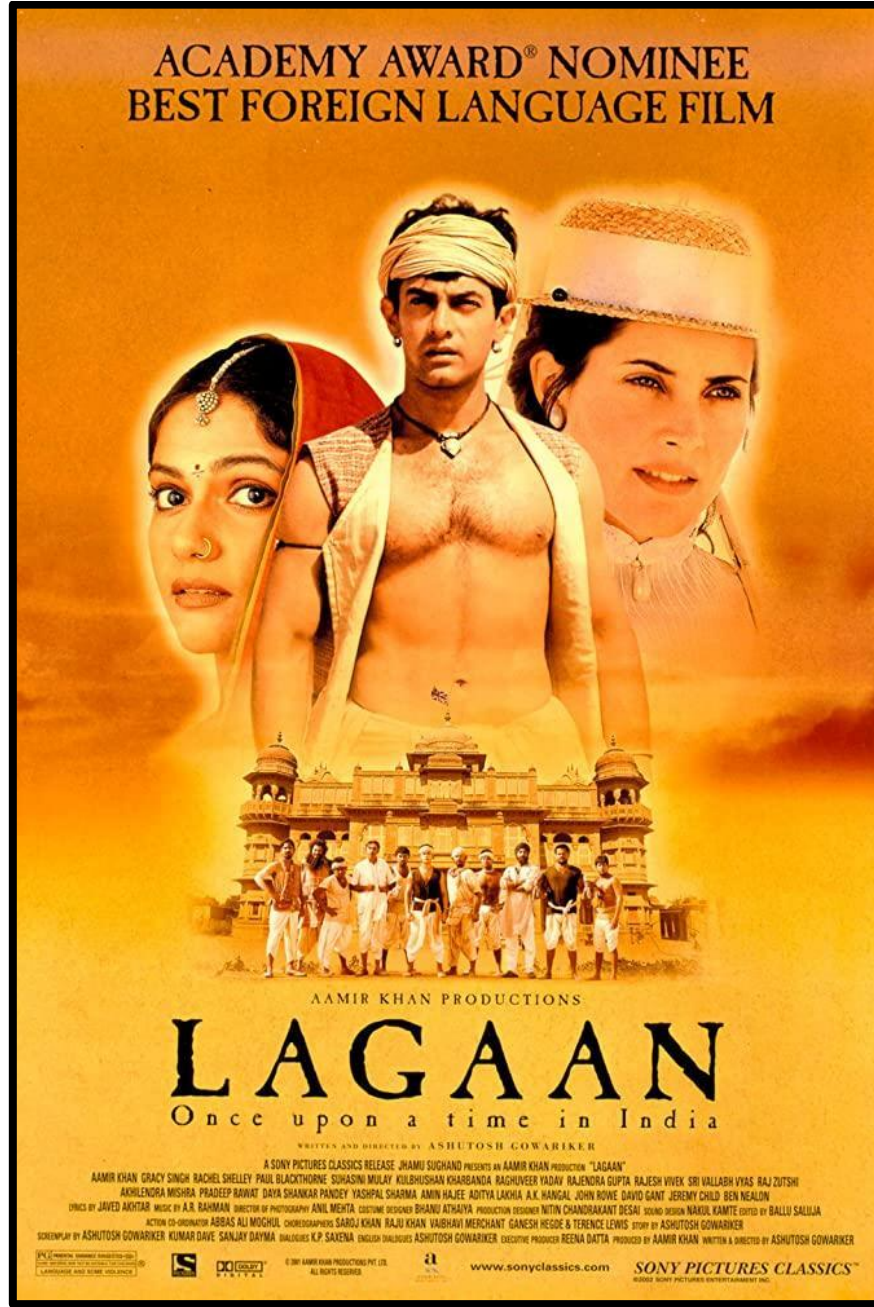
EK-1 Mohun Bagan Futbol Takımı¹¹

EK-2 Lagaan Filmindeki Kriket Takımı¹²

¹¹ themohunbaganac.com (04.12.2021)

¹² www.indiatvnews.com (04.12.2021).

EK-3 Lagaan Film Afışı¹³

¹³ tr.wikipedia.org/wiki/Lagaan (04.12.2021).